

УДК 001:58(092):63(477) (Созінов)

НИЖНИК Світлана,

кандидат історичних наук,

завідувач сектору наукової

бібліографії та біографістики

Національної наукової сільськогосподарської

бібліотеки НААН (м. Київ)

cvetn@meta.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4777-8018>

Researcher ID is: KFR-3497-2024

ВИСВІТЛЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІКА О. О. СОЗІНОВА НА ШПАЛЬТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Метою статті є з'ясування тематичного контенту діяльності академіка О. О. Созінова (1930–2018) на сторінках українських періодичних виданнях ХХ – початку ХХІ ст.

Методологія дослідження ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності та джерелознавчих методах, зокрема методі внутрішньої критики джерел. Використано методи зіставлення різних публікацій періодичних видань. Крім цього застосовувався аналіз інформації видань і синтез логічних посилань та висновків, а також узагальнення поданих у публікаціях фактів і систематизація описів подій з життєпису О. О. Созінова.

Періодичні видання є надзвичайно цінним джерелом для дослідження науково-освітнього простору України та життєдіяльності вченого. Встановлено, що велика частина авторських публікацій на сторінках періодичних видань була про О. О. Созінова, де низка знаних в Україні й у світі вчених (Г. Полікарпов, Н. Терещенко, В. В. Кириченко, В. С. Шевелуха, Г. В. Гуляєв, С. В. Бірюков, В. А. Кунах, К. М. Ситник та ін.) відмічали його як найяскравішу постать у науці та наголошували на внеску у розвиток генетики, селекції, біотехнології, агроекології. Частина праць приурочена до ювілейних дат ученого. З'ясовано, що О. О. Созінов вів активну й різносторонню редакторську діяльність. Був редактором і членом редакційної колегії відомих вітчизняних та зарубіжних часописів з питань генетики, селекції, біотехнології, загального рослинництва, насінництва. Ціннісними вважаємо наукові матеріали і замітки вченого,

присвячені проблематиці сучасної загальної і молекулярної генетики, селекції та еволюції рослин і тварин тощо. Встановлено, що наукові інтереси О. О. Созінова у кінці ХХ ст. зосереджувалися на вивченні проблем розвитку агроекології і, зокрема, проблем формування мегаагроекосистеми України ХХ–ХХІ ст.

Ключові слова: *Олексій Олексійович Созінов, історія науки, аграрна наука, генетика, селекція, історія, періодичні видання.*

COVERAGE OF THE SCIENTIFIC ACTIVITE OF ACADEMICIAN O. O. SOZINOV ON THE PAGES OF UKRAINIAN PERIODICALS OF THE END OF THE XX – BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The aim of the article is to clarify the thematic content of Academician O. Sozinov's (1930–2018) activities on the pages of Ukrainian periodicals of the twentieth and early twenty-first centuries.

The research methodology is based on the principles of historicism, objectivity and source study methods, in particular the method of internal criticism of sources. Methods of comparison of different publications of periodicals were used. In addition, the analysis of information from publications and the synthesis of logical references and conclusions, as well as the generalization of the facts presented in the publications and the systematization of descriptions of events from the biography of O. Sozinov's were used.

Periodicals are an extremely valuable source for researching the scientific and educational space of Ukraine and the life of a scientist. It has been established that most of the author's publications on the pages of periodicals were about O. Sozinov's, where a number of well-known scientists in Ukraine and in the world (G. Polikarpov, N. Tereshchenko, V. Kyrychenko, V. Shevelukha, G. Gulyaev, S. Biryukov, V. Kunakh, K. Sytnyk and others) noted him as the brightest figure in science and emphasized his contribution to the development of genetics, breeding, biotechnology, agroecology. Some of the works are dedicated to the anniversaries of the scientist. It was found that O. Sozinov's was active and versatile in his editorial activities. He was an editor and a member of the editorial board of well-known domestic and foreign journals on genetics, breeding, biotechnology, general crop production, and seed production. We consider the scientific materials and notes of the scientist himself, devoted to the problems of modern general and molecular genetics, selection and evolution of plants and animals, etc., to be valuable. It is established that the scientific interests of O. Sozinov's, at the end of the twentieth century, focused on the study of the problem of agroecology development and, in particular, the problems of the formation of the mega-agroecosystem of Ukraine in the XX-XXI centuries.

Keywords: *Oleksiy Oleksiyovych Sozinov, history of science, agricultural science, genetics, selection, history, periodicals.*

Постановка проблеми. Серед джерел для більш детального та глибшого вивчення історії освіти, науки й техніки є періодична література. Саме преса відіграє величезну роль у збереженні інформації наративного характеру і є невід'ємною джерельною складовою дослідження.

Періодичні видання віддзеркалюють обличчя свого часу та зберігають чималу кількість фактичного матеріалу, який, за різних обставин, недоступний в інших джерелах. Серед потоку інформації на шпальтах оприлюднюють дані про видатних діячів різних галузей, зокрема і аграрної. Тому такі видання є важливим каналом комунікації для розповсюдження інформації про діяльність та досягнення особистостей, їхній внесок у відповідні сфери та вплив на розвиток суспільства. Безперечно, такі публікації засвідчують вагомий вклад постаті в історію та підтримують інтерес громадськості до розвитку різних галузей знань. Ще однією особливістю періодичних видань як історичного джерела є інформаційна невичерпність, повнота, всебічність, оперативність.

Олексій Олексійович Созінов (1930–2018) – видатний, всесвітньо відомий український вчений-генетик, селекціонер, біотехнолог, агроеколог, організатор генетико-селекційної та аграрної науки, освіти та політики в Україні, академік НААН та НАН України, а також низки іноземних академій. Вчений з широким науковим світоглядом, який розвивав традиції класичної генетики, формував нові наукові напрями сучасної генетики та селекції, автор фундаментальних досліджень та положень, світовий фахівець з питань якості зерна та ін. Така багатогранна наукова діяльність та спадщина О. О. Созінова не могли залишитися поза увагою преси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день є небагато праць, присвячених безпосередньо постаті О. О. Созінова. Серед таких виділяються праця С. І. Пирожкова та В. А. Вергунова «Перший президент Академії аграрних

наук незалежної України (пам'яті академіка НАН України О. О. Созінова» (2018) [13], а також публікації, приурочені до ювілейних дат ученого [1; 3; 6; 17], та у прижиттєвому ювілейному бібліографічному покажчику наукових праць [19].

До досліджень і публікацій, у яких фрагментально розкрито діяльність академіка О. О. Созінова, відносимо праці В. А. Кунаха, О. В. Підпали, Н. М. Опари та ін. [8; 12; 14]. У статтях енциклопедичних видань подані короткі біографічні дані про вченого. Крім того, окремі події з життя О. О. Созінова висвітлено в попередніх працях автора [10; 11]. Однак до цього часу тематичний контент діяльності талановитого українського вченого О. О. Созінова на сторінках українських періодичної преси залишається не вивченим.

Метою дослідження є з'ясування тематичного контенту діяльності академіка О. О. Созінова на сторінках українських періодичних виданнях ХХ – початку ХХІ ст.

Методологія дослідження ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності та джерелознавчих методах, зокрема методі внутрішньої критики джерел. Використано методи зіставлення різних публікацій періодичних видань. Крім цього застосовувався аналіз інформації видань і синтез логічних посилок та висновків, а також узагальнення поданих у публікаціях фактів і систематизація описів подій з життєпису О. О. Созінова.

Виклад основного матеріалу. Першим періодичним виданням, яке почало оприлюднювати результати діяльності вченого, був журнал «Селекция и растениеводство», який у 1954 р. помістив на свої сторінки працю О. О. Созінова «Агробіологічні властивості озимого ячменя Одеський 17» [18]. Відмітимо, що дане видання й надалі оприлюднювало результати досліджень ще молодого тоді вченого, зокрема, – у 1958 р. – роботу «Селекція зернових культур в Свалефському інституті (Швеція)». Вона була написана за підсумками стажування юнака у Світовому

центрі селекції м. Сфалефі (Швеція), яке стало його завершальним акордом аспірантури.

У наступні роки вчений оприлюднює цикл праць з селекції пшениці: «Озима тверда пшениця – цінна сировинна для харчової промисловості» (1962), «Визначення макароних якостей зерна озимих твердих пшениць» (1963), «Оцінка якості зерна озимих пшениць у період від збирання до посіву» (1969) та ін.

В українському науково-теоретичному журналі «Вісник аграрної науки» вміщено низку праць вченого з питань селекції, генетики рослин і тварин, агроєкології, радіології та результати фундаментальних і прикладних досліджень: «Розвиток моделі генетичної організації складних ознак у культурних рослин» (1992), «Економічна реформа в незалежній Україні» (1992), «Ген «BLAD» у спадковості голштинської худоби» (1994) та ін., а також публікацій біографічного характеру: до ювілейних дат «До 65-річчя від дня народження академіка НАН України і УААН Олексія Олексійовича Созінова» (1995), «Созінову Олексію Олексійовичу – 80» (2000).

Журнал «Вісник Національної академії наук України», висвітлюючи діяльність даної установи, основні проблеми організації та координації фундаментальних і прикладних наукових досліджень, актуальні питання розвитку науки та інноваційної діяльності, повідомляє про досягнення наукових колективів та окремих учених. Зокрема, висвітлюючи діяльність Першого національного конгресу з біоетики, на пленарному засіданні відзначають О. О. Созінова від Інституту агроєкології та біотехнології УААН [9, с. 3]. Слід відмітити, що академік був членом програмного комітету третього та четвертого Національного конгресу з біоетики з міжнародною участю, метою яких значилося проведення широкого обговорення ключових проблем біоетики в Україні та інших країнах світу за участю провідних вчених та фахівців в галузі наук про життя, філософії та права,

представників різних релігійних конфесій, засобів масової інформації, а також громадських організацій. Наголосимо на активній діяльності О. О. Созінова у роботі третього конгресу, де він виголошує доповіді «Деякі особливості запровадження етичних принципів в Українському науковому співтоваристві» та «Біоетика в сфері продовольства і водозабезпечення». Окрім того, вчений був співголовою секції «Екоетика та якість життя».

Академік НАН України Г. Полікарпов та кандидат біологічних наук Н. Терещенко у «Віснику НАН України» [15, с. 52] підводять підсумки діяльності Міжнародної спілки екоетики (МСЕЕ), що відбулася 25 березня 2008 р. в Інституті біології південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України, відзначають академіка О. О. Созінова як члена Міжнародної спілки екологічної етики м. Києва, наголошуючи на його діяльності як члена спілки, яка покликана сприяти формуванню і розвитку як самої екоетики, її принципів і положень, так і практики екоетичних норм, поширюючи екоетику серед населення.

Періодичне видання «Селекція і насінництво» містить працю В. В. Кириченка «Віхи становлення та сьогодення Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН» (2008), де автор відмічає О. О. Созінова як найяскравішу постать в аграрній науці й наголошує на факті захисту докторської дисертації вченого в Інституті рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН [7, с. 9].

О. О. Созінов брав активну участь у підготовці видань про діяльність учених у галузі сільськогосподарських наук, що готувалися до ювілейних дат. Це, зокрема, матеріали конференцій, ювілейні статті про життя та діяльність Д. О. Долгушина, О. С. Мусійка, Ф. Г. Кириченка, П. Ф. Гаркового, М. І. Хаджинова, А. В. Пухальського, С. М. Гершензона та ін. У наукових працях «Стежкою генетики» (2006), «Видатний вчений-селекціонер П. Х. Гаркавий» (2008) та ін.

засвідчено право окремих вчених посісти почесне місце у світовому науковому співтоваристві [19].

Доречним буде відмітити, що й до ювілеїв О. О. Созінова низка науковців знайшли свої слова для оцінок вченого в науці й оприлюднили їх для широкого загалу, зокрема, до 60-річчя від дня народження академіка В. С. Шевелуха, Г. В. Гуляєв та С. В. Бірюков у «Віснику сільськогосподарської науки» подають коротку біографічну довідку про його життя та діяльність, роблячи акцент на досягненнях ученого в галузі селекції. «Вісник АН УРСР» з нагоди тієї ж дати вміщує вітальні слова академіку АН УРСР О. О. Созінову, наголошуючи на його внеску у галузь генетики та селекції [1, с. 103; 6, с. 162].

До 65-річчя від дня народження знаходимо інформацію в науковому журналі «Генетика». Слід відмітити, що вчений упродовж 1974–2009 рр. був членом редакційної ради видання, на шпальтах якого публікував результати власних досліджень та оглядові статті в галузі генетики, цитогенетики, геноміки, молекулярної біології та біотехнології тощо: «Відновлення при гібридизації активності локуса Pг-а у мутанта ячменю» (1976), «Картування локуса Pgr2 і аналіз щеплення деяких генетичних факторів хромосоми 5 ячменю» (1985), «Поліморфізм культурного ячменю по гордеїнам (1985), «Міжлокусні асоціації деяких генетико-біохімічних систем у великих рогатих тварин» (1997) та ін.

Науково-практичний журнал «Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів», заснований у 2003 р. Українським товариством генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова, членом якого упродовж 2003–2008 рр. був О. О. Созінов, висвітлював напрацювання вченого з питань теорії та методики генетики, селекції, біотехнологій («Генетично модифіковані рослини та перспективи їх застосування в Україні» (2003), «Генетичний аналіз генофонду ярої м'якої пшениці України за локусами запасних білків» (2005) та ін.).

На сторінках журналу розміщується інформація про найважливіші події з життя УТГіС ім. М. І. Вавилова, про діяльність Президії та відділень товариства, а також найважливіші успіхи і досягнення його членів. Зокрема, В. А. Кунах у праці «Розвиток генетики в Національній академії наук України (до 90-річчя від часу заснування НАН України)» висвітлює наукову і науково-організаційну роботу установи, зосереджує увагу на провідних вченнях генетиків і селекціонерів та їхній внесок у розвиток світової науки. Серед вчених виділяє академіка О. О. Созінова, що встановив пряму залежність між варіантами блоків білків, хлібопекарськими якостями і силою муки. Відмітимо, що наявність одних блоків у генотиповій формулі забезпечує властивості сильних пшениць, інші блоки різко знижують якість зерна. Наголосимо, що дане відкриття, актуальне й нині, дає можливість здійснювати добір кращих зразків зернових за потрібними селекціонеру блоками, виділяти найцінніші форми та підбирати батьківські форми для гібридизації. Автор відзначає досягнення вченого внаслідок величезної експериментальної роботи, проведеної під керівництвом та при безпосередній участі академіка О. О. Созінова щодо розроблення концепції про значення поліморфізму білків у селекції культурних рослин. Даними дослідженнями в Україні започатковано новий напрям у генетиці, селекції і біотехнології – застосування молекулярних генетичних маркерів. Відмічено внесок О. О. Созінова у 1960-х рр. у розвиток біохімічної генетики рослин. Наголошено на ефективному методі розділення запасних білків пшениці і ячменю за допомогою електрофорезу на крохмальному гелі [8, с. 20]. Відзначимо, що у даному дослідженні О. О. Созінов робить висновок, що за допомогою генотипової формули можливо здійснити реєстрацію сортів і форм пшениці світової колекції.

У 90-х рр. ХХ ст. поряд із роботами у галузі генетики і селекції академік О. О. Созінов велику увагу приділяє розвитку агроєкології й, зокрема, проблемам

формування мегаагроекосистеми України ХХ–ХХІ ст. Питанням геноміки, агросфери ХХІ ст., збереження біорізноманіття і довкілля в контексті сталого розвитку, обґрунтування необхідності дослідження агросфери України як єдиної системи, що визначає якість умов життя її населення присвячено низку праць у вітчизняних і міжнародних наукових виданнях. Зокрема, міжнародний науковий журнал «Екологія та ноосферологія» (засн. 1995), який є першим екологічним журналом в Україні, висвітлює актуальні проблеми екології та ноосферології, а також шляхи їх вирішення за допомогою фундаментальних і прикладних досліджень, консолідації інтелектуального та наукового потенціалу в інтересах екології, проблеми біорізноманіття в Україні; охорони навколишнього середовища, еколого-економічні та природно-ресурсні моделі збалансованого розвитку країни; здоров'я і життя людини тощо. Відмітимо, що упродовж десяти років (2000–2009) О. О. Созінов був членом редакційної ради видання. За цей час було опубліковано 40 номерів. Український науковець-ботанік, фізіолог рослин Костянтин Меркурійович Ситник (1926–2017) у праці «До 15-річчя міжнародного наукового журналу «Екологія та ноосферологія» відзначає академіка О. О. Созінова як видатного вченого, який зробив вагомий внесок у розвиток видання [16, с. 16].

«Український медичний часопис» вміщує публікацію К. П. Воробйова [5], де автор зазначає, що представник вищої ланки наукової еліти країни, академік НАН України О. О. Созінов виділяє проблеми медичної науки морально-етичного характеру, називаючи найбільш тривожні симптоми «хвороби»: відсутність ланки вчених віком 30–50 років; зниження морально-етичного рівня вчених; у науковій спільноті домінує конформізм та відсутня конкуренція, завдяки чому наука зав'язла у болоті некомпетентності; все це супроводжується грубим порушенням наукової етики та рабським схилянням перед владою [5, с. 21].

Ім'я О. О. Созінова пов'язане з видавництвом відомих науково-тематичних часописів. Так, він був відповідальним редактором (1980–2001), а з 2001 р. – заступником головного редактора міжнародного журналу «Цитологія і генетика», редактором збірника наукових праць «Агроєкологія і біотехнологія», членом редколегій багатьох вітчизняних та зарубіжних часописів з питань генетики, селекції, біотехнології, загального рослинництва, насінництва: «Вісник аграрної науки», «Доповіді НАН України», «Генетика», «Аграрная наука», «Наука и жизнь», «Вісник НАУ», «Селекция и семеноводство», «Генетичні ресурси», «Аграрна наука і освіта», «Біотехнологія», «Biologisches Zentralblatt» (Німеччина) та ін. [2].

Висновки. Вважаємо, що академік О. О. Созінов був широко відомою особистістю ХХ–ХХІ ст., оскільки преса завжди виявляла інтерес до його наукової, педагогічної, організаційної діяльності та громадянської позиції, а також до особистості вченого, регулярно згадуючи його у своїх публікаціях, що сприяло популяризації інформації про нього серед широкого загалу. Академік О. О. Созінов належить до того унікального типу універсальних вчених, знання, інтереси й діяльність яких не обмежуються однією предметною галуззю. Він став ученим світового рівня в декількох галузях науки, зокрема генетики, селекції, біотехнології, агроєкології і по праву належить до плеяди універсальних вчених.

Важливим напрямом наукової діяльності О. О. Созінова, що здійснювалася у площині розвитку науки з сучасної загальної і молекулярної генетики, селекції та еволюції рослин і тварин, була популяризація досягнень вітчизняних учених. Він був редактором відомих вітчизняних та зарубіжних часописів з питань генетики, селекції, біотехнології, загального рослинництва, насінництва, автором наукових узагальнюючих праць. Перспективним напрямом залишається вивчення публіцистичної діяльності О. О. Созінова, присвяченої питанням розвитку генетики і селекції сільськогосподарських культур і тварин, агробіотехнології, агроєкології

тощо. Завдяки статтям і рецензіям про персоналію у періодичних виданнях маємо змогу отримати уявлення про актуальність біографічного дослідження, розвиток ідей, поглядів та їх інтерпретацію в умовах сьогодення.

Список використаних джерел та літератури

1. 60-річчя академіка АН УРСР О.О. Созінова. *Вісник АН УРСР*. 1990. № 4. С. 103.
2. Вергунов В. Академік О. О. Созінов (1930–2018) – видатний український агробіолог та організатор сільськогосподарської справи. *Історія освіти, науки і техніки в Україні*: матеріали XV Всеукр. конф. молодих учених та спец., присвяч. ювіл. датам від дня народж. видатних учених в галузі аграрних наук Вольфа Мойсея Михайловича (1880–1933), Осьмака Кирила Івановича (1890–1960), академіка НАН України та НААН Созінова Олексія Олексійовича (1930–2018), Київ, 15 трав. 2020 р. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2020. С. 4–9.
3. Вергунов В. А. 80-річчя академіка НАН України О. О. Созінова. *Вісник НАН України*. 2010. № 4. С. 65–66.
4. Вергунов В. А. Він випереджав свій час: штрихи до портрету академіка О. О. Созінова. *Світогляд*. 2018. № 5. С. 14–16.
5. Воробйов К. П. Проблеми входження технологій доказової медицини в українську охорону здоров'я. *Український медичний часопис*. 2006. № 4. С. 15–26.
6. До 60-річчя академіка ВАСГНІЛ і АН УРСР Олексія Олексійовича Созінова. *Вісник сільськогосподарської науки*. 1990. № 6. С. 162.
7. Кириченко В. В., Петренкова В. П., Кобизєва Л. Н. Віхи становлення та сьогодення Інституту ім. В. Я. Юр'єва УААН. *Селекція і насінництво*. 2008. Вип. 96. С. 3–4.
8. Кунах В. А. Розвиток генетики в Національній академії наук України (до 90-річчя від часу заснування НАН України). *Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів*. 2008. № 1. С. 3–44.
9. Наука без совісті спустошує душу. *Вісник НАН України*. 2001. № 7. С. 3–4.
10. Нижник С. В. Інноваційний підхід академіка О. О. Созінова у вивченні еволюції злаків. *Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра*: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 18–19 квітня 2024 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, Ін-т СГ Північного Сходу НААН. Вінниця: Твори, 2024. С. 126–128.

11. Нижник С. В. Внесок вчених-генетиків Л. К. Тараненко та О. О. Созінова у розвиток галузі: точки дотику. *Талановита організатор, вчена-практик, педагог: присвячено 85-річчю від дня народження видатної вченої селекціонерки-генетика, педагогині, докторки біологічних наук, професорки Любові Калинівни Тараненко: матеріали круглого столу*, Київ, 16 квітня 2024 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, МОН України, ЗВО «ПДУ»; наук. ред. В. А. Вергунов. Київ, 2024. С. 39–41.

12. Опара М. М. Созінов О. О. – видатний вчений–агроєколог. *Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали XV Всеукр. конф. молодих учених та спец., присвяч. ювіл. датам від дня народж. видатних учених в галузі аграрних наук Вольфа Мойсея Михайловича (1880–1933), Осьмака Кирила Івановича (1890–1960), академіка НАН України та НААН Созінова Олексія Олексійовича (1930–2018)*, Київ, 15 трав. 2020 р. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2020. С. 110–112.

13. Пирожков С. І., Вергунов В. А. Перший президент Академії аграрних наук незалежної України (пам'яті академіка НАН України О. О. Созінова). *Вісник НАН України*. 2018. № 19. С. 83–87.

14. Підпала О. В., Кунах В. А. Академік А. О. Сапегін – фундатор наукових основ селекції рослин. *Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів*. 2008. № 2. С. 364–366.

15. Полікарпов Г., Терещенко Н. Міжнародна спілка екологічної етики: перший ювілей і підсумки діяльності. *Вісник НАН України*. 2008. № 5. С. 52–53.

16. Ситник К. М. До 15-річчя міжнародного наукового журналу «Екологія та ноосферологія». *Екологія та ноосферологія*. 2009. № 1–2. С. 16–19.

17. Ситник К. М., Кордюм Є. Л. Олексій Олексійович Созінов: до 80-річчя від дня народження вченого. *Український ботанічний журнал*. 2010. Вип. 67. № 2. С. 301–303.

18. Созинов А. А. Агробіологические свойства озимого ячменя Одесский 17. *Селекция и растениеводство*. 1954. С. 44–46.

19. Созінов Олексій Олексійович: біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1954–2009 рр.: до 80-річчя від дня народження / упоряд. В. А. Вергунов, Т. Ф. Дерлеменко, О. П. Анікіна, Л. А. Кириленко, В. М. Товмаченко, В. Ю. Соколов; наук. ред. В. А. Вергунов. Київ: Аграрна наука, 2010. 180 с.

References

1. (1990). 60-richchya akademika AN URSSR O. O. Sozinova [60th anniversary of Academician of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR O. O. Sozinova]. *Visnyk AN URSSR – Bulletin of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR*, no. 4, p. 103 [In Ukrainian].

2. Verhunov, V. (2020). Akademik O. O. Sozinov (1930–2018) – vydatnyy ukrayins'kyu ahrobioloh ta orhanizator sil's'kohospodars'koyi spravy [Academician

O. O. Sozinov (1930–2018) – an outstanding Ukrainian agrobiologist and organizer of agricultural affairs]. *Istoriya osvity, nauky i tekhniky v Ukrayini : materialy KhV Vseukr. konf. molodykh uchenykh ta spets., prysvyach. yuvil. datam vid dnya narodzh vydatnykh uchenykh v haluzi ahrarnykh nauk Vol'fa Moyseya Mykhaylovycha (1880–1933), Os'maka Kyryla Ivanovycha (1890–1960), akademika NAN Ukrayiny ta NAAN Sozinova Oleksiya Oleksiyovycha (1930–2018), Kyiv, 15 trav. 2020 r.* – History of education, science and technology in Ukraine: materials of the 15th Vseukr. conf. young scientists and specialists, dedicated. jubilee on the dates of the births of outstanding scientists in the field of agricultural sciences Wolf Moisei Mykhailovych (1880–1933), Kyril Ivanovich Osmak (1890–1960), Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine and Oleksiy Oleksiyovych Sozinov of the National Academy of Sciences of Ukraine (1930–2018), Kyiv, May 15. 2020. Vinnytsya: TOV «TVORY», pp. 4–9 [In Ukrainian].

3. Verhunov, V. A. (2010). 80-richchya akademika NAN Ukrayiny O.O. Sozinova [80th anniversary of Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine O.O. Sozinova]. *Visnyk NAN Ukrayiny* – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine, no. 4, pp. 65–66 [In Ukrainian].

4. Verhunov, V. A. (2018). Vin vyperedzhav sviy chas: shtrykhy do portretu akademika O. O. Sozinova [He was ahead of his time: touches to the portrait of academician O. O. Sozinova]. *Svitohlyad* – Outlook, no. 5, pp.14–16 [In Ukrainian].

5. Vorobyov, K. P. (2006). Problemy vkhodzhennya tekhnolohiy dokazovoyi medytsyny v ukrayins'ku okhoronu zdorov'ya [Problems of introducing evidence-based medicine technologies into Ukrainian health care]. *Ukrayins'kyi medychnyy chasopys* – Ukrainian medical journal, no. 4, pp. 15–26 [In Ukrainian].

6. (1990). Do 60-richchya akademika VASHNIL i AN URSR Oleksiya Oleksiyovycha Sozinova [To the 60th anniversary of Oleksiy Oleksiyovych Sozinov, Academician of VASGNIL and Academy of Sciences of the Ukrainian SSR]. *Visnyk sil'skohospodars'koyi nauky* – Bulletin of agricultural science, no. 6, p. 162 [In Ukrainian].

7. Kyrychenko, V. V., Petrenkova, V. P., & Kobzyeva, L. N. (2008). Vikhy stanovlennya ta s'ohodennya Instytutu im. V. Ya. Yur'yeva UAAN [Milestones of the establishment and present of the Institute named after V. Ya. Yuryeva, Ukrainian Academy of Sciences]. *Selektsiya i nasinnytstvo* – Breeding and seed production, no. 96, pp. 3–4 [In Ukrainian].

8. Kunakh, V. A. (2008). Rozvytok henetyky v Natsional'niy akademiyi nauk Ukrayiny (do 90-richchya vid chasu zasnuvannya NAN Ukrayiny [The development of genetics at the National Academy of Sciences of Ukraine (to the 90th anniversary of the founding of the National Academy of Sciences of Ukraine)]. *Visnyk Ukrayins'koho tovarystva henetykiv i selektsioneriv* – Bulletin of the Ukrainian Society of Geneticists and Breeders, no. 1, pp. 3–44 [In Ukrainian].

9. (2001). Nauka bez sovisti spustoshuye dushu [Science without conscience devastates the soul]. *Visnyk NAN Ukrayiny* – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine, no. 4, pp. 3–4 [In Ukrainian].

10. Nyzhnyk, S. V. (2024). Innovatsiynyy pidkhid akademika O.O. Sozinova u vyvchenni evolyutsiyi zlakiv [The innovative approach of Academician O.O. Sozinova in the study of the evolution of cereals]. *Naukovo-innovatsiynyy rozvytok ahrovyrobnystva yak zaporuka prodovol'choyi bezpeky Ukrayiny: vchora, s'ohodni, zavtra: materialy V Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, Kyiv, 18–19 kvitnya 2024 r.* – Scientific and innovative development of agricultural production as a guarantee of food security of Ukraine: yesterday, today, tomorrow: materials of the 5th All-Ukrainian scientific and practical conference, Kyiv, April 18–19, 2024 / NAAS, NNSGB, Institute of Agrarian History. of Science, Education and Technology, Institute of North-East SG of the National Academy of Sciences / NAAN, NNSHB, In-t istoriyi ahrar. nauky, osvity ta tekhniky, In-t SH Pivnichnoho Skhodu NAAN. Vinnytsya: Tvory, pp. 126–128 [In Ukrainian].

11. Nyzhnyk, S. V. (2024). Vnesok vchenykh-henetykiv L. K. Taranenko ta O. O. Sozinova u rozvytok haluzi: tochky dotyku [Contribution of geneticists L. K. Taranenko and O. O. Sozinova in the development of the industry: points of contact]. *Talanovyta orhanizator, vchena-praktyk, pedahoh: prysvyacheno 85-richchyu vid dnya narodzhennya vydatnoyi vchenoyi selektsionerky-henetyka, pedahohyni, doktorky biolohichnykh nauk, profesorky Lyubovi Kalynivny Taranenko: materialy kruhloho stolu, Kyiv, 16 kvitnya 2024 r.* – Talented organizer, scientist-practitioner, teacher: dedicated to the 85th anniversary of the birth of the outstanding scientific breeder-geneticist, teacher, doctor of biological sciences, professor Lyubov Kalynivna Taranenko: materials of the round table, Kyiv, April 16, 2024 / NAAN, NNSHB, In-t istoriyi ahrar. nauky, osvity ta tekhniky, MON Ukrayiny, ZVO «PDU»; nauk. red. V. A. Verhunov. Kyiv, pp. 39–41 [In Ukrainian].

12. Opara, M. M. (2020). Sozinov O. O. – vydatnyy vchenyy–ahroekoloh [Sozinov O. O. – an outstanding scientist-agroecologist]. *Istoriya osvity, nauky i tekhniky v Ukrayini : materialy KhV Vseukr. konf. molodykh uchenykh ta spets., prysvyach. yuvil. datam vid dnya narodzh vydatnykh uchenykh v haluzi ahrarnykh nauk Vol'fa Moyseya Mykhaylovycha (1880–1933), Os'maka Kyryla Ivanovycha (1890–1960), akademika NAN Ukrayiny ta NAAN Sozinova Oleksiya Oleksiyovycha (1930–2018), Kyiv, 15 trav. 2020 r.* – History of education, science and technology in Ukraine: materials of the 15th Vseukr. conf. young scientists and specialists, dedicated. jubilee on the dates of the births of outstanding scientists in the field of agricultural sciences Wolf Moisei Mykhailovych (1880–1933), Kyryl Ivanovich Osmak (1890–1960), Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine and Oleksiy Oleksiyovych Sozinov of the National

Academy of Sciences of Ukraine (1930–2018), Kyiv, May 15. 2020. Vinnytsya: TOV «TVORY», pp. 110–112 [In Ukrainian].

13. Pyrozhkov, S. I. & Verhunov, V. A. (2018). Pershyy prezydent Akademiyi ahrarnykh nauk nezalezhnoyi Ukrayiny (pam'yati akademika NAN Ukrayiny O. O. Sozinova [The first president of the Academy of Agrarian Sciences of independent Ukraine (in memory of Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine O. O. Sozinov)]. *Visnyk NAN Ukrayiny – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, no. 19, pp. 83–87 [In Ukrainian].

14. Pidpala, O. V. & Kunakh, V. A. (2008). Akademik A. O. Sapyehin – fundator naukovykh osnov selektsiyi roslyn [Academician A. O. Sapiegin is the founder of the scientific foundations of plant breeding]. *Visnyk Ukrayins'koho tovarystva henetykiv i selektsioneriv – Bulletin of the Ukrainian Society of Geneticists and Breeders*, no. 2, pp. 364–366 [In Ukrainian].

15. Polikarpov, H. & Tereshchenko, N. (2008). Mizhnarodna spilka ekolohichnoyi etyky: pershyy yuviley i pidsumky diyal'nosti [International Union of Environmental Ethics: the first anniversary and results of activities]. *Visnyk NAN Ukrayiny – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, no. 5, pp. 52–53 [In Ukrainian].

16. Sytnyk, K. M. (2009). Do 15-richchya mizhnarodnoho naukovooho zhurnalu «Ekolohiya ta noosferolohiya» [To the 15th anniversary of the international scientific journal "Ecology and Noospherology"]. *Ekolohiya ta noosferolohiya – Ecology and Noospherology*, no. 1–2, pp. 16–19 [In Ukrainian].

17. Sytnyk, K. M. & Kordyum, Ye. L. (2010). Oleksiy Oleksiyovych Sozinov: do 80-richchya vid dnya narodzhennya vchenoho [Oleksiy Oleksiyovych Sozinov: to the scientist's 80th birthday]. *Ukrayins'kyi botanichnyy zhurnal – Ukrainian botanical journal*, no. 2, pp. 301–303 [In Ukrainian].

18. Sozynov, A. A. (1954). Ahrobyolohycheskye svoystva ozymoho yachmenya Odessky 17 [Agrobiological properties of winter barley Odessky 17]. *Selektsyya y rastenyevodstvo – Breeding and plant growing*, pp. 44–46 [In Russian].

19. (2010). Sozinov Oleksiy Oleksiyovych: biobibl. pokazhch. nauk. pr. za 1954–2009 roky. Do 80-richchya vid dnya narodzhennya [Oleksii Oleksiiiovych Sozinov: biobibl. show of science pr. for the years 1954–2009. To the 80th anniversary of the birthday] / Uporyad. V. A. Verhunov, T. F. Derlemenko, O. P. Anikina, L. A. Kyrylenko, V. M. Tovmachenko, V. Yu. Sokolov; nauk. red. V. A. Verhunov. Kyiv, Ukraine [In Ukrainian].

Рецензенти:

О. Я. Пилипчук, д. біол. н., проф.;

Г. В. Салата, д. і. н., проф.

Надійшла до редакції: 29.04.2024 р.